

BÁLINT PÉTER
A nem kívánt jövevény

Anna, az örökösen jókedvvel nevető és szeszélyeimet leső kedvesem, az egyik délután a megbeszélte időnél hamarabb érkezett titkos menhelyünkre, s noha tudta, hogy egy konferencián vagyok elnök, és nem hagyhatom faképnél a társaságot, legfeljebb a fogadásról léphetek meg, diszkrétén, mégis izgatottan várta érkezésemet, s hogy a szokásomtól eltérően késtem, órákat, izgatottsága majdnem a dühkitörésig fokozódott. Amikor beléptem titkos menhelyünkre, az enyhén áporodott levegő elárulta, hogy Anna elfeledkezett kiszellőztetni, s a legutóbb odakozmált tej cukrászdák karamellaillatát idézte föl, dudorásztam magamban, „Szebb szeretőm van, mint másnak, ihaj, mint másnak! Bár csak ilyen szép ne volna, kevesebb irigység volna!”, talán még pityegtetem is az ujjaimmal, jelezvén, hogy megmenekültem aznapi feladataimtól és feszültségemtől; ezt a szokást is azóta vettem föl, hogy Annához járok meghitt légyottjainkra, s már a találkozás gondolata is jókedvre derít. „Igen, az ajkad ízét, karamella és pisztácia ízű olykor”. Szórakozottságomra utalt, hogy barnás kalapot a kovácsoltvas falifogasra hajintottam egy szeleburdi mozdulattal, anyám mindig haragudott érte, „Ne légy szeleburdi, kicsi fiam, csak nem gondolod, hogy én veszem föl helyetted a kalapot a földről?”, s az előszobában perdültem egyet saját tengelyem körül, mint ha legényest táncolnék, s hogy megálláskor toppantottam, akkor vettem észre a hátam mögött szorongva álldigáló Annát. A kezével hadonászott, mint a vízben fuldokló, hogy felhívja magára a figyelmet, bár magnetikus vonzású teste mindig magára vonta figyelmemet, akaratlanul is, nem tudtam nem figyelni őrtítően vonzó testére, s bolondos jókedvvel markoltam meg a fenekét, amiért megszokásból morgott kicsit.

Meghökkenve hallottam, tőle szokatlan módon, káromkodás tört ki belőle, idegesen kapkodta a levegőt, mint akinek egyetlen szuszra kell elmondania bánatát vagy sérelmét, „A rohadt életbe, kicsim, azt hiszem, terhes vagyok! Nem vigyáztál rám eléggé! Tudhattam volna, hogy, a fenébe is”, szipogott, kézfejjével törölgette az orrát, s oly magatehetetlennek, esettnek látszott, amilyenek korábban soha, mégis kedvem támadt kiigazítani, „A »tudhattam volna, hogy« formulában valamiféle előzetes tudás, előre látható bizonyosság rejtezik, jó neked, Anna, hogyha én előre tudhattam volna, hogy”, vil-

lant át agyamon a gondolatnál is sebesebben. „A férjem nem lehet, azzal a kreténnel lassan három hónapja nem bújtam ágyba. Már kora reggel dől belőle a szeszszag és persze a szitok”, mondta elesukló hangon, s ez az elcsuklás, ellágyulás, női méltóságvesztés jobban megrendített, mint a váratlan hír, mely a kutyakomédiákkal és szentimentális jelenetekkel fűszerezett filmvígjátékokban a fordulópontot, rendezőelvet jelenti, ami után semmi sem úgy történik tovább, mint ahogy az esemény eredetileg lendületet vett. Lendületet vett a képzeletem, s egyszeriben tudatosult bennem az a szomorú érzés, hogy elpazaroltam mindenem, s talán eltűnök hirtelen, akár erdőben a vadnyom, ötvenévesen az ember már ne tervezzen egy gyermekkel, emberöltőnyi időm csak Isten akaratából vagy feledékenységből lehetséges. „Még csak hozzáam sem kellett érned, elég volt a közelemben lépned, szédülés fogott el, majdnem orgazmusom volt, már a hangodtól is. Ezután rettenetes lesz minden pillanat”, mondta később, vagy írta egy üzenetben, nem tudom már, olykor magam is tévesztek, vagy csak a memóriám. „A nőnek szülnie kell, a férfinak ölnie kell. Mitikus gondolkodás. Meg tudnálak most ölni... A gyerekek zsarolás ósdi játék... Kinő az ember a meséből”.

Kockás férfiing volt Annán, akár a kanadai favágón, s egy vékony pántos almazöld alsónemű, ilyen lenge öltözetben szokott várni; az ellágyulását felülíró zaklatottsága, ingerültsége deprimálóan hatott rám, s hogy kedvtelenségemet oldjam valamelyest, magamhoz húztam, átöleltem karcsú derekát, mint aki időt akar nyerni. „Minden örömmel ürem van az alján. Az általam készített gyomorkeserű titka abban rejlik, mennyi ürem van a lepárolt édes tokajiban a többi gyógynövény mellett, magam szedtem az ürmöt, mondta egy borász barátom”, s hogy karjaim között megfeszült a dereka, mint ha szorító ölelésemből szabadulni akart volna, vagy csak deréktől fölfelé el akart volna távolodni tőlem, hogy arcrezzenéseimet fürkéssze, a tőlem telhető nyugalommal kérdeztem, „Miből gondolod, kedves Anna? A sejtés egyszerre beleélés és átélés, felfokozottság és életörület, teljesen összezavarsz engem is. Kinek jó ez?”. Hogy Anna sorakoztatni kezdte racionális érveit, a menstruáció elmaradását, a terhességet megbízhatatlan eredményét, érthetetlen ingerlékenységét s más egyéb baljós női megérzéseit, megjelent előttem angyalivá nemesülő arca, földöntúli mosolya, szeretkezés közben mindig mosolygott, szelíden és angyalian, olyanná vált, akár egy gimnazista fruska, s én csak azért késleltettem a beteljesülést, hogy tovább lássam mosolyogni, mert szerettem osztozni földöntúli mosolyában és örömeiben. Kevés nőt láttam mosolyogni ölekezés közben, többnyire megjárták magukat, örömet szín-

Részlet a szerző *Hangok csupán* című készülő regényéből

leltek és odaadást, megelégedettséget és hálát, de senkit sem láttam oly önfeledten mosolyogni, mint Annát, az engem gyöngéden magába fogadó fiatal szeretőmet. „Ajándék vagy, kiszáradt földnek a folyamáradás, mosolyod lélekáradás, termékenységem áradás, ömlés, barlangba hatolás és árnyjáték a barlangfalon”. „Azt hiszem, kicsim, megint összevissza beszélsz. Néha alig értelek, egy mondaton belül háromszor is gondolatot változtatasz. Ne mosolyogj a kétségbeesésem!”

Anyai nagyapám mosolygott a bajusza alatt ily anyagi szelídséggel és cinkossággal, amikor egy-egy régi szeretőjét szóba hozták, s magában újraélte az idegenek számára elképzelhetetlenül botrányos vagy sikamlós kapcsolatokat, melyeket később, szép asszonyok mellett szerzett saját kalandjaiból és életeseményeimből igyekeztem megeleveníteni, hogy nagyapám szerepébe képzeljem magam. „Nagyapa, mesélj még arról az időről, amikor én még nem voltam!”, buzdítottam nemegyszer, mintha képtelenség lett volna úgy élnem, hogy fogalmam sincs a jöttöm előtti világról, pedig Krisztus már eljött, és keresztre feszítése után elment: misztériumjáték. Ötvenen túl kezdek mindent egyetlen nagy pantomim- és misztériumjátékként fölfogni, kívülállóként szemlélem saját mozgásomat, olykor olajozott, máskor teljesen lelassult, artistikusan kidolgozott mozdulataimat. „Apa, te öregebb vagy, mint nagyapa?” kérdezte egyszer a négyéves lányom, többek között ezt, „Miből gondolsz?” okvetetlenkedtem, s összeráncoltam a homlokom, hogy milyen csapdába akar csalni, „Mert neked nagyobb a bajuszod!” „De az övé fehér!” „Óh, biztosan a hó lepte be, azért”, s hogy nem lehetett zavarba hozni, kihúzta magát, majd elszaladt ickázni a barátnőivel, s ott maradtam azzal a kétséggel, hogy: nem vagyok-e valóban öregebb, mint a nem keveset megélt, két világháborút és hadifogságot, nácik és bolsik terrorját, internálótáborait, akasztásait, bukásait megélt nagyapám?

Nagyapám mutató- és hüvelykujjával megpederte fehér bajusza végét, ott sárgállott enyhén, lehunyta szempilláját, s odaátról citálni kezdte az emlékeket, hangokat és fényképeket, a születésem előtti időkből, melyek nem tudhattak rólam, világra jöttömről, hiszen a föld alól jöttem, mint a fák. „A fagyos föld alól krumplit kapartam, nehogy éhen vesszek, a fogolykísérő puskatussal hátba vágott, mihez tartás végett”, „Erről olvastam történeteket, Szibériában és Recsken egyformán hátba vágták a rabosított ellenséget. A ruszok és ávéhás legények élen jártak ebben. De tudod, nagyapa, olvasni vagy hallgatni történeteket nem ugyanaz, a mesét sem”. Szeretetemnek épp az volt a jele, hogy azonosulni, eggyé válni akartam nagyapámmal, az érkezésem előtti időkről is tudó, a láthatatlan és valós történetekről mesélni tudó nagy baju-

szossal, ezért még holtában is lényemet és élettörténetemet kölcsönöztem neki, hogy megszólíthatóvá tegyem, beavatottá, az életembe és gondolataimba beavatottá, mert nehezen viselem, hogy elengedte a kezem, ő, aki halála után még egy évtizedig látott el mindenféle tanácsokkal, osztotta meg erkölcsi kételyeit és intelmeit, s én gondolkodás nélkül követtem a tanácsait, mert nem akarták a vesztemet, az idők során megtapasztaltam, hogy a tanácsok egy jó része mögött fenyegetés, ártani akarás, tévútra térítés, irigység és gyávaság rejtezik, s bárhányszor keresztúthoz értem, akadt olyan démon, jótét lélek maskarájába bújva, aki létemre tört. „Hogy a síron túl is beszél velem, ez egy láthatatlan s mások számára követhetetlen történet. Családtörténetünk részben legendárium, részben önvédelem, az élettörténetünkbe és misztériumjátékunkba folyton beleavatkozni szándékozik ellenében. Rémes, hogy örökké védelmeznünk kell belső történeteinket!”, „Nem csak inkább megfelelni akarsz neki? Nem gondolsz, hogy az általa mesélt élettörténetekből tanultakhoz igazítod magad?”, „Ha így akarsz, hát legyen. Én másként akarom, hát úgy legyen! Nem olyan egyszerű ez az áthallás és idők közti átbeszélés, mint gondolsz, kedvesem”, intettem egy alkalommal Annát, pedig nem szerettem meginteni, az ember ne intse meg a nála jóval fiatalabb szeretőjét, részben szellemi fölénye okán, részben elővigyázatosságból, hamar megfizetheti intelmei árát, egyáltalán nem bizonyos, hogy a fiatal szeretőnk elviseli az örökös kiigazítást, intést és tanácsadást, s nem áll-e ellen közeledésünknek épp abban a pillanatban, amikor megfeledkezünk intelmeink sérelméről, és örülni vágyunk ölelésére, magunk befogadására. Egyébként is, egy bizonyos koron túljutva, az ember hajlamos életévei számának növekedésével bölcsességet és erkölcsi nemességet tulajdonítani magának, „más szemében a szálkát, a magadéban a gerendát sem”, s némi fölényes hangvétel birtokában folyamatosan osztani az okosságot, példálózni a rendíthetlenséggel, és másokat önbírálatra készíteni. Volt idő, hogy gyakorlatilag Anna minden szavába szerettem volna belekötni, s nem kevésbe bele is kötöttem, orrolt rám, fújt rám kötekedésemért, hevesen ellenkezett, kikérte magának, eltávolított magától, megsértett, okoskodásomat pellengérré állította, saját sértettségemen keresztül érttettem meg sérelmeit. „A lelkiismereten más kárára könnyíteni, a még artikulálni sem merészelt gyűlöletérzést levezetni, az eltávolodást érzékeltetni: ez lehet a forrása a kötekedésnek”; a kötekedésre való hajlandóság apai örökségem részét képezte, s bármennyire is utáltam gyermekkoromban velem kötekedő apám elviselhetetlen természetét, egyre többször és egyre határozottabban jelentkezett kötekedő énem.

„Nem is figyelsz rám, kicsim, tán inadba szállt a bátorságod?“, ismételte meg Anna, mintha attól tartott volna, hogy nem jut el hozzám a hangja, ködoszlop állja útját aggályai kinyilvánításának, s nem látom aggodó arckifejezését, holott egyszerre aggódott értem s a véletlenül fogant gyermek sorsáért, mivelhogy eladig nem sikerült megfogannia. Ködfátyol ereszkedett az agyamra, rózsaszín báránypellegek, cikk-cakkosak, amőbaszerűek, lila tintapacák, s egyre erősödött bennem egy körvonalazatlan félsz a kilátástalan, beláthatatlan, látásom elől takarásban lévő holnaptól; az utóbbi időben többször is latolgattam hátralévő napjaim és éveim számát, reménytelen vállalkozás, s olykor képzelt betegségek törtek rám a reménytelenség miatt: agydaganat, vastagvégbél-rák, agyvérzés, s nem akaródzott hosszú távon előre tervezni: semmit. „Beszari alak vagyok, mondta az ápolónő, mikor látta, hogy sápadozom az injekció láttán, és legszívesebben nyakamba szedném a lábam. Biztos benne, hogy, tudom, gyermeketeg a kérdés, hogy nem fog fájni a szurija? Bár olyan iszonyatos fájdalmaim vannak a hátamban, görcsök cikáznak le s fel, hogy hozzá képest semmilyen fájdalom... Úgy, szóval, a nyaki porckorongsérves képes produkálni ilyen pokoli fájdalmakat, értem... Nem futhatsz el, mondom magamnak, bár Anna bejelentésével másfajta fordulatot vett a közös történetünk, mint előzetesen reméltem, felelőtlen élvezkedésem jutalmát nem reméltem”. „Nem hiszem magam sem, hogy értelme volna gondolkozni egy közös gyermek. Etikátlanság lenne a részemről, még ha tudomást sem szerezne a megfogadás körülményeiről, ezen felül meg sem érdemli, hogy”, szabadkozott Anna, s magam is helyeselttem minden szabadkozását, háritását, és egyetértettem a helyzet tarthatatlanságával, mert megkopottságom, a létezésből kikopottságom egyre nyilvánvalóbbá vált, sem akaratlan, felesleges, nem kívánt áldozatvállalást, sem a kimustrált, szálnalmas szerető szerepét nem óhajtottam eljátszani, mindkettő ellenemre volt. Anna megfogta hegyes államát, hosszú, vékony ujjai kitámasztották és megtámasztották enyhén borostás államát, s akár gyermekkoromban anyám, Anna erőszakos mozdulattal magára irányította a figyelmemet. „Mondd ki, bátran, mit gondolsz e nem kívánt fordulatról!” Emlékszem, a büntetés kimondása előtt mindig lehunytam a szemem, szédültem, mert túl közel állt hozzám az engem valamilyen csínyemért megfedni készülő anyám, miként Anna is közel állt hozzám, lelkemhez és testemhez, a megfeszült derekát még mindig öleltem, egyre erőtlenebbül, szédültem és éreztem, hogy lélekállatkám elhagyni készülő testemet, önálló útra kél.

„A férfinak ölnie kell, rituális gyilkosságok sorozatát elkövetni, miközben a lelki alvilágban jár, hogy önmagával találkozzon. Nem biztos, és oda is veszhet. Elmegek a templomba imádkozni a lelki üdvösségünkért”, tört fel belőlem a képtelen megjegyzés, hiszen isten tudja, mióta nem voltam templomban imádkozni; nem az imádkozással szemben voltak fenntartásaim, még csak nem is a templommal, hanem az álságos, üresen kongó igemagyarázatokkal, amelyek nem szolgálták lelki üdvösségemet. Emlékezetem szerint inkább a butácska, magányos és elesett híveknek szóltak a szövegértelmezések, s képtelenek voltak megérinteni az eszemet, a lelkemet, s ezen a távolságérzeten az sem segített, hogy folyton a lelki gyakorlatra intettek, engem viszont az ideák és morális okfejtések kötöttek volna le, miként a magam gondolatai és érvelései kötöttek le mindig is, amikor a pap hozzákezdett az igemagyarázathoz. Gyermekfővel is szerettem, ha valaki lebilincselően tudott mesélni vagy érvelni, elsősorban nem a tények valósága és a közöttük létrehozott viszonyok, ítéletek igazsága érdekelt, nem, cseppet sem, inkább a dolgok leírása és az újraterezhető kapcsolatok szürreális változékonysága, álomszerű ismétlődése mozgatta meg fantáziámat. Ilyen voltam. A könyv egyszerre jelentette egy másik világ létének bizonyosságát, álmaim, képzelődéseim és benső párbeszédeim ehhez a világhoz kötődtek, ugyanakkor a nem-igaz-dolgok elmondásának és végiggondolásának páratlan lehetőségét is; ettől olyan teátrális hangulatot őrzött minden könyv, de lehet, hogy inkább a mozi elevenségét és artistikusságát volna jobb említeni. „Gondolod, hogy most arra van szükségünk, éppen arra?” mondhatta Anna, vagy valami ehhez hasonló bárgyú mondatot, mert valóban nem figyeltem rá, a rituális gyilkosságok és kannibalizmus összefüggéséről a konferencián elhangzott előadás egyes részletei jöttek föl emlékezetemből, s a kopasz fiatalember modoros, enyhén amerikai akcentussal fűszerezett beszéde jobban izgatott, mint Anna vélt vagy valós várandóssága. A mitológia jellemtár, a mese is, a különböző hősök találkozása egyfajta sorsváltózat. A mellettem élő és elhaladó emberek alakítják sorsomat változattá, kilétük változtatása változatossá és mássá teszi sorsomat.

Kedvesem szavai elindítottak ugyan bizonyos gondolatokat bennem: kiszámíthatatlanságomról, korom előrehaladtáról, állandósuló álmatlanságomról; talán két hete álmomban kórházi ágyon fekvé látom magam, orvosok vizitálnak magatehetetlen alakmásom ágyánál, idegen szavakat variálnak egymás közt, az ápolónők érdektelenül nézik gondoskodásuknak kiszolgáltatót porsátram, s hogy minden felettem, nélkülem, akaratomtól függetlenül mondatik ki helyzetemről, behunyom a szemem,

hogy ne kelljen szembesülnöm a helyzetemmel. „Valahol mindig fáj, vagy csak úgy érzem, érzécsalódásaim rabja vagyok”. Képzetelem elém vetíti agonizáló lényemet, s hirtelen haragomban nyakon vágom a nem kívánt kölyköt, az Anna és az énáltalam közösen teremtett, megfoganni cseppet sem kívánt lényt, mert léte okozza valóságos és képzelt betegségeimet. „Csak ne öregedjen meg az ember, kicsi fiam, szörnyű átélni a test irányíthatatlanságát”, „Mennek a barátaim és egykori osztálytársaim, a gyorsvonat sebességével mennek a másvilágra. Elhagynak, párhuzamos síneken egymástól el, sehoh sem keresztezve egymást, csak a virtuális térben. S jönnek a sohasem hitt rémes hírek, gyógyíthatatlan betegségekről, önmagukból kifordult társakról, vértolulásokról, szédület”. A jövevény gondolatától is pánikba eső, önmagából kiforduló Anna szavai olyan fokon hagytak hidegen, hogy közhelyekben tudtam csak válaszolni; más esetben magam is szemberöhögtem volna magam, tükörben: magammal szembesülni, és a másikat látva a tükörben kiröhögni őt kettős tükörjáték lett volna; minden effajta diszkurzív helyzetben mosolyogtam, mert a szellem tornamutatványára megér egy mosolyt. „A lelki üdvösségre mindenkor szükség van, tudhatnád, ehhez nem kell templomba járni. A kételkedés a gonosz műve, földi követői igencsak meg sokasodtak”, s mivelhogy nem rá figyeltem, hanem lelki szemeim előtt váratlanul az ölekezéseink jelentek meg, s fájtn belegendolni, hogy más nevelheti föl magzatomat, nekem pedig esélyem sem lesz arra, hogy bizonyos elveket és gondolatokat megosszak a kis idegennel, aki előtt titokban maradna a kilétem, apaságom, minden erényemmel és jellemgyöngeségemmel együtt, nem óhajtottam tudomást venni Anna mondandójáról. Sejtettem ugyanis, hogy ez a váratlan jövevény egyszerre kötés és oldás lesz az életemben, Annához köt és el is választ tőle.

Képtelenségnek gondoltam az életemet megváltoztatni egy nem kívánt idegenért, dacára annak, hogy oly sok idegen, oly sok nem kívánt találkozás és feleslegesnek hitt kapcsolat változtatta meg az életemet, s hiába is igyekeztem volna, a legtöbbjét úgysem tudtam volna elkerülni. „Fáj tudni, hogy az emberek el, a képzelet néha visszahozza némelyiküket, a veszteség fájdalmát tudatosítandó, de a többiek, akik el, és soha többé vissza nem, érted, Anna, pusztán egy arcélt, egy kíméletlen gesztust, egy kitörölhetetlen emléket hagyva hátra, el, érted, végleg elveszítettem a velem találkozókat, szembejövők, kapcsolatba kerülők, párbeszédet folytatók többségét, végérvényesen. Anna, téged is el foglak, elveszíteni, définitíven, fájdalmas hiányod az enyém marad, mindörökké, a végül is meg nem fogant kölykünk rémhírével együtt”. Egész eddigi életemben változtattam az életmenetemet: kiléptem a mederből, a marton átlépve szétáradtam, megtermékenyít-

tettem, visszahúzódtam önmagamba, bűvópatakává lettem, vagyis fluktuáltam, akár folyó a pusztaságban a folyamszabályozás előtt, a Tisza szabályozása előtti időkben a parasztok csónakkal közlekedtek a hortobágyi pusztán egyik falutól a másikig az áradás idején, s nem volt életbiztosítás kimozdulni a településről, mert áradás után kiterjedt mocsárvilág maradt, tele bujdosó szegénylegénnyel és betyárral. Elegem lett az állandó fluktuálásból, alakváltoztatásból, megnyugvásra kezdtem vágyakozni, állandóságra, de itt, Európa e középső és keleti régiójában az állandóság sem ugyanazt jelenti, mint jobb helyeken, s jó, ha egy emberöltőig tolható ki az időhatára, de leginkább csak évekre, s én szerettem volna élvezni a hátralevő éveimet. „Feküdj mellém, galambom, édes galambom! Ha fekszem is temelléd, arccal fordulok feléd! Beljebb, beljebb a falig, egész a falig! Ölelj engem hajnalig, egész hajnalig, míg édesanyád aluszik, veled mulassak hajnalig!”, dudorásztam magamban, magamat zsongítva és a jobb időkre emlékezve.

Az önzőségnek ez a kegyetlen kinyilatkoztatása és a nyilvánvaló veszteség fájdalma nyitotta meg a szememet Anna látására. Az ölekezés közben angyali mosolyú Anna arca gondterhelt volt, felhős, akár a nyári zápor után szokott lenni a hegyvidéki erdő, „Pipál a hegy, nézd csak!” mondta idős barátom, akivel együtt igyekeztünk az ösvényen fölfelé gombát szedni titkos lelőhelyünkre, „Mára már te is el, barátom, az eszméleted elvesztetted, gutaütés, mondták”. Anna arca reménytelennek is tűnt, hiszen lelkesedésem hiánya, gondolataim másfelé kívánczása Annában ösztönös félelmet keltett elárulása okán, meghitt viszonyunkban először érezhette, hogy nem számíthat rám, hogy nem vagyok a valódi társa, s ha voltak is vérmes reményei a kettőnk jövőjét illetően, le kellett számolnia velük, anélkül, hogy megoszthatta volna velem kétségeit és reményeit. „Szeretném is megtartani, meg nem is, kelepce”, mondhatta Anna szomorúan, az agyamban legalábbis ekként fordítottam le az elhangzott kusza szöveget. „Apa, ez a helyzet cseppet sem vicces, a barátom apja a múlt héten vitte haza az egykori szeretőjétől való gimnazista fiát. Komolyan gondolod, hogy te, akit folyton körül kellett donganunk, s vigyáznunk kellett, ne hogy megsértsünk egy óvatlan gesztussal, egy félreérthető szóval, s örökösen a kedélyedet lestük és az önbizalmadat növeltük, nehogy kötekedj, hajlandó leszel feladni a rigolyáidat, és fölnevelni egy gügyögő kis majmot?” Kicsit sértődötten néztem a korához képest fölényesen, a vélt vagy valós gyermekkori sérelmei miatt okító hangon velem beszélő lányomra, aki jobban ismert, mint gondoltam, ezért is viseltem nehezen kritikáját, amely az én koromban már nem nevezhető építőnek, s nem akaródzott elfogadni, hogy építőmesterem legyen. Felrémlett benne

az elmúlt két évtized, felnőtté válásának és gyermekkora lezárásának megannyi állomása; mindenekelőtt a távolságtartás, amelyet a legfájóbb lehetett elviselnie, bármikor igyekezett volna csökkenteni a köztünk kialakított távolságot, s kislányként kéretlenül berohant hozzám, a könyvtárszobába, ahol épp gondolkodtam vagy jegyzeteimet írtam, leteremtettem, „Tudod, hogy kopognod kell az ajtón, ha be akarsz jönni, és meg kell várni az engedélyemet!” Az sem enyhítette haragvásomat, hogy sírásra görbült a szája, „Rend a lelke mindennek, a gyereknek is tudomásul kell vennie a szabályokat, tisztelnie kell az apja szavát”, ismételtette százszor is nagyapám, aki szigorú, kérlelhetetlen kálvinista volt, s mivel tiszteltem a szavát, magam is követtem példáját a rendíthetlenségben. Leányom is a véreimből és fajtámból való, makacs és kérlelhetetlen, így hát továbbra is kérés és engedély nélkül tört be hozzám, nyitotta rám az ajtót, szakította félbe nyugodt töprengésemet, s nem zavarta, hogy ha megfeddem, rápirítok, előveszem, elszámoltatom, homlokomra tolt szemüvegemen és vaksi pislogásomon mosolyogva mondta, csak mondta a magát, cserfes szája meg sem állt, és én eltűnődtem, miképpen vethetnék véget nyelvelésének, s miután kiment egy percre, kulcsra zártam dolgozószobám ajtaját, s hiába is kérlelt, könyörgött bebocsátásáért, rendíthetetlen maradtam el- és bezárkózásomban. Akkor és ott végleg el, eldöntetett a sorsa és az enyém is, két nyakas, megtalálta zsák a foltját, valójában büszke voltam rá, csak fájt, hogy ő is el, mellettem, egy másik sín pályán robogott el, mintha már nem volna semmi közünk egymáshoz.

„Azt hiszem, ez a gyerekvállalás lenne a határa a türelmemnek, házasságunk alatt sok hóbortodat és kegyetlen játszmádat elviseltem, de ez a végső volna. Ne játszd el!” Hitvesem sötétkék kosztümje és a karcsúsított kabátka alatti galléros fehér ing sajátos zárkózottságát erősítette föl; ahogy öregsünk, egyre inkább zárkózottá, mások gyöngéit és ballépéseit megbocsátóvá, az emberi bajok iránt fogékonyvá válunk. „Minél öregebb vagyok, annál inkább kezdek elismerni másokat, mondja Musil”. Ez a megértő módon történő viselkedés és beszélés nem jelentette azt, hogy ne tudott volna szívből nevetni egy intrikus kolléganője képmutatásán, a vénlányok prüdségén és férfigyűlöletén. Esténként a vacsoraasztal mellett, hogy kettesben maradtunk, elmesélte, mily kegyetlenül bírálta fiatalabb kolléganőjét egy elvált, magányosságában, férfihiányban, öleléssóvárgásban megkeseredett helyettesítőjét. „Ismered jól Irént, oly gyakran váltogatta a férfiakat, te szoktad mondani, mint más az alsógatyáját. Ühüm, a férjét is gyakorta csalta, mindkettőt, az indok mindig kéznél volt. Most, hogy megözvegyült, egyébként nagyon sajnálom, rossz lehet egyedül élni, nehezen viseli el más boldogságát, szerelmét, ezért csip és mar mindenkibe”,

mondta együttérzőn a feleségem, „Óh, ti oly kegyetlenek tudtok lenni egymással! Te nem, olyan jó, hogy vagy nekem, ilyen vagy”, s együttérzőn szemléltem hitvesemet, együttérző és velem érző tekintetét, mert miközben kolléganője keservéről és irigységéről beszélt, leesett nála a tantusz, rádöbbsent, hogy a sejtés talán valóság, és maga is megcsalatott, kezdett magával is együttérezni, elhallgattott, és magába fordult vacsora közben. Magába fordulás elvonulás a világ örülete és kegyetlensége elől; szeretne volna a maga részéről elintéztetnek tudni a szerelmi praktikákat, végérvényesen, mert elmúlt a szerelmi igézet, és az együtt megöregedés és a másik elviselésének az ideje jött el. „Fájdalmaink és keserveink napi szorításában tengődünk, kicsiny nőszírom vagyok az ablakpárkányon egy cserépből, ápolj engem, öntözz, becézz, szóval édesgess magadhoz!”, sóhajtott minden bizonnal magában, s olyan megrendítő volt látni néhány szál bajuszának billegetését evés közben, pedig gyakorta tüntette el szempilla-csipesszel az öregedés e méltatlan tanújelét. „Bajuszkádat cirógatom, fogsorom a pohárban, szelességem az aranyérműtét utáni időben fakadt, az ébredés utáni fájdalmak néha elmúlnak, el, léteimet fogadd el!”

„A szavak kelepcébe csálnak, leírnak, körülírnak, felülírnak, amikor valaki beszél, elkülönbözik és átírja önmagát, másvalakiben, aki felülírja őt válaszában”. Ez utóbbi kijelentésben rejlik némi igazság, a szertefutó gondolatok számából és sebességéből erre következtettem; központi pályaudvar voltam, ahonnét gondolatvonatok, személyek és villámsebesek futottak ki, és ahova mások érkeztek, csak éppen a váltók és semaforok működését nem ellenőriztem akkurátusan: innét fakadt a zűrzavar. Ahogy a különböző szövegtöredékek megképződtek, egymásnak feszültek, összeillesztettem, ami egybe való, és szétválasztottam, amit el, véges-végig tudtam, hogy olyasmit vár tőlem Anna, ami végleges döntése meghozatalát megkönnyítené, ám nekem abban a pillanatban semmi kedvem nem volt véglegesen dönteni az ügyben, s még csak megkönnyíteni sem a végleges döntését, mert hirtelen valahonnan egy gordonka szólalt meg lelkem mélyén, nagyon szomorúan szólt, egy régi barátnőm játszott a gordonkán, s miközben a pódiumon játszott a nagy számú közönségnek, tudtam, hogy engem, a szerelmünket siratja, hattyúdál volt a javából ez a muzsika, nekem szólt, búcsúzóul.

„Szeret egy nőt, de nem tud ellenállni a kísértésnek, hogy ki ne próbáljon egy másikat. A hűség követeli, hogy az előbbit hors de concours helyezze. Az eksztatikus szerelem formáját választja hozzá. Azáltal, hogy eksztatikusan szeret, szabad utat engedhet az alantas kéjváagnak. Ha ez nem elegendő, következik a második nő megalázása”. (Musil leírása pontos tükre lelkiállapotomnak.)